עין משפט נר מצוה

לא א מיי׳ פכ״ו שם טוש״ע שם סעיף א:
לב ב מיי׳ פכ״א מהל׳ שבת הלכה ב סמג לאוין סה טור ושו״ע או״ח סימן שיב סעיף ט:
ג מיי׳ שם פ״ח הלכה א ופרק י הלכה יב:
לג ד שם סעיף ג:
לד ה מיי׳ פ״ח שם הלכה ג:
לה ו שם הלכה ד:
לו ז מיי׳ פכ״ו שם הל׳ ה׳ טוש״ע או״ח סימן שיב סעיף ד:

◆

מוסף רש"י

משלפניו. ממה שלפניו בבית (ביצה לב:). **וטממה.** בעפר (לעיל עג:). **משום חורש.** שהעפר שמילאוה בו הוי רפוי לזריעה והשוה לקרקע להיות נזרע עם השדה (שם). **הלכה כסתם משנה.** רבי הוא סידר המשנה וכשראה דברי חכם וישרו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שנויה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובין ויעשו כמותן (ביצה ב:). **חופף.** שערו בנתר וחול (לעיל נ:) או: כמו (דברים לג) חופף עליו כל היום, לשון מגרד, ובלע״ז פריי״ר (נזיר מב.). **ומפספס.** מנפץ שערו, דכיון דאינו מתכוין מותר (לעיל נ:) או: שמפריד שערותיו זו מזו (נזיר שם). **אותבן בהדייכו.** הושיבוני עמכם בספינה (חולין קה:). **אמרה איהי מילתא.** לחש של מכשפות (שם). **אמרי אינהו מילתא.** אף הן היו בקיאין בדבר ועושין להציל עצמם מיד המכשול, ואיכא דאמרי שאמרו שם, ולא מוכחא מילתא (שם). **מאי איעביד לכו.** דאין מכשפות שולטת בכם שאתם נשמרין בכל דבר הקשה להן (שם).

◆

מוסף תוספות

א. רבינא מהא. תוס׳ הרא״ש. ב. דזימנין דבעי למטרח טפי בהלוך מלהעלותן אחריו לגג. חי׳ הר״ן. ג. דדילמא לא התירו אלא בבית הכסא שהוא רחוק מביתו שלא היה יכול להכין מאתמול אבנים אבל בסמוך לביתו או שהוא בבית או שבא ליפנות בגגו דילמא לא התירו. שיטה להר״ן. ד. או דילמא לא שנא. שיטה להר״ן. ה. משום כבוד הבריות. חי׳ הר״ן. ו. ואע״פ שכבוד הבריות הוא להסיר הבשר שבין שיניו, וטעמא. ריטב״א. ז. ומשני ליה דאפי׳ על הגג אין קביעות מקום לבית הכסא שיוכל להזמין מאתמול שמא יקחום בני הבית. תוס׳ הרא״ש. ח. בסתם כזה. תוס׳ הרא״ש. ט. דודאי ר׳ יוחנן אית ליה הלכה כסתם משנה אפילו בכי האי גוונא. תוס׳ הרא״ש. י. פליגי. תוס׳ הרא״ש. יא. דאין לנו לומר שחזר בו רבי מפסקו עד שנראה בפירוש. תוס׳ יבמות מג:

◆

רבינו חננאל

וכי שרא רב חסדא להעלותו אחריו אבנים לגג דקאמר גדול כבוד הבריות. איתיביה רבינא למרימר [מיהא דתני] וחכ״א אינו נוטל קיסם לחצות בו שיניו אלא מן האבוס של בהמה, מאי טעמא מפני שהוא מוכן. [נ״א: כלומר מן המקום שהוכן לקיסם]. הכא נמי לא יטול [נ״א: יטלטל] אבנים לקינוח אלא מרשות שנפנה בו, ולא יעלה לגג. [נ״א: אלא מן האבוס במקום שמוכן לבית הכסא אבל לגג לא]. א״ל מרימר הכי השתא, [התם] אדם קובע מקום לסעודה, ומאי דליתיה התם לאו מוכן הוא, אבל בית הכסא לא הוה רגילין דקבעין ליה מקום, והלכך מן כל היכא דשקיל מוכן הוא. [נ״א: ומשני הכי השתא, התם אדם קובע מקום לסעודתו, כל היכא דצריך אדם לנקביו נפנה שם, הילכך אפי׳ לגג מוכן הוא אותו מקום]. **אמר רב הונא אסור לפנות בשדה נירה** [נ״א: הניר] **בשבת.** פירוש נירה, חרשה, דכתיב נירו לכם ניר ותניא נר[ה] שנה וזרע שתים. מ״ט אי משום (רושה) [דושא] שלא יזיק את בעל השדה,

---

חסדא [א]מהו להעלותם אחריו לגג א״ל (א)גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא איתיביה רבינא למרימר [ב]ר׳ אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס של בהמה הכי השתא התם אדם קובע מקום לסעודה הכא אדם קובע מקום לבית הכסא אמר רב הונא [ב]אסור לפנות בשדה ניר בשבת מאי טעמא אילימא משום דוושא אפילו בחול נמי ואלא משום עשבים והאמר ריש לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בה והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אלא דילמא נקיט מעילאי ושדא לתתאי ומיחייב משום דרבה [ג]דאמר רבה [ג]היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש גופא [ד]אמר ר״ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בה [ה]והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אמר רב פפי ש״מ מדר״ל האי פרפיסא שרי לטלטולי מתקיף לה רב כהנא אם אמרו לצורך יאמרו שלא לצורך אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן [ד]לימא ביה מילתא [ו]היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתידות מיחייב משום תולש היה מונח על גבי יתידות והניחו על גבי קרקע חייב משום נוטע א״ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת מאי טעמא אילימא משום סכנה אפילו בחול נמי ואלא משום כשפים אפי׳ בחול נמי לא ואלא משום השרת נימין דבר שאין מתכוין הוא אמר להו רב נתן בר אושעיא גברא רבה אמר מילתא נימא בה טעמא [ז]לא מיבעיא בחול דאסור אבל בשבת הואיל ואיכא תורת כלי עליו שפיר דמי קמ״ל רבא מתני לה משום השרת נימין וקשיא ליה דר׳ יוחנן אדר׳ יוחנן מי א״ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת אלמא דבר שאין מתכוין אסור והאמר [ה]ר׳ יוחנן הלכה כסתם משנה (ט)ותנן [ו]נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק אלא מחוורתא כדרב נתן בר אושעיא מאי כשפים כי הא [ז]דרב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קא אזלי בארבא אמרה להו ההיא מטרוניתא אותבן בהדייכו ולא אותבוה אמרה איהי מילתא אסרתה לארבא אמרו אינהו מילתא שריוהא אמרה להו מאי איעביד לכו

דלא

תוספות

מהו להעלותם לגג. פי׳ בקונט׳ מי חיישינן לטרחא יתירתא וקשה לר״י א״כ הא דפריך[א] (ג) דאסור ליטול קיסם משלפניו תיקשי לכולה שמעתין דשרי לטלטל אבנים מקורזלות[ב] ונראה לר״י דהכא מבעיא ליה[ג] משום דבית הכסא קרוב על הגג ויכול להכין שם מע״ש[ד] ומהדר ליה דאפ״ה שרי[ה] ולהכי פריך ליה (ד) דאסור לטלטל קיסם משלפניו[ו] לפי שהיה יכול להזמין מאתמול[ז] אבל אכולה שמעתא לא מצי פריך שדרכן היה לפנות בשדה ובית הכסא רחוק ולא אטרחוה רבנן להכניס שם מע״ש וגם אם יזמינם שמא יקחם אחר(ל):

וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס כו׳. נראה לר״י דלאו דוקא מן האבוס אלא מן הראוי לאבוס דליכא למימר דכשאינו באבוס אסור דבטל אגב קרקע דהא תנן בהמביא כדי יין (ביצה דף לג.) וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק אלמא לאו בטל הוא והא דלא שרו בקיסם לחצות שיניו אלא להדליק משום דסברי לא ניתנו עצים אלא להסקה אבל בדבר הראוי לאבוס בהמה שרי אפי׳ לחצות שיניו ור״א דאמר התם נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות שיניו ומגבב מן החצר ומדליק סבר דמה שבבית מוכן לכל מה שירצה אפי׳ לחצות שיניו אבל שבחצר אינו מוכן אלא להסקה:

והניחו ע״ג יתדות מיחייב משום תולש. הא מיחייב מכת מרדות מדרבנן כדפירש בקונטרס מדשרי ריש לקיש וקשה לר״י דאמרי׳ בפ״ק דגיטין (דף ז:) א״ר (מ)יוחנן עציץ נקוב המונח ע״ג יתדות באנו למחלוקת ר״י ורבנן דלר״י פטור מן המעשר כדמפליג בין ספינה גוששת לשאינה גוששת ולרבנן חייב אמר רבא דילמא לא היא ע״כ לא קאמרי רבנן אלא דספינה דלא מפסיק אויר אבל עציץ דמיפסיק אוירא אפילו רבנן מודו הא בשמעתין חשבינן ליה כמחובר מדאורייתא אפי׳ הניחו על גבי יתדות ולא מיחייב משום תולש אלא מדרבנן ונראה לר״י דשמעתין לא סברא דחויא דרבא דהתם(נ):

והאמר ר׳ יוחנן הלכה כסתם משנה כו׳. וא״ת והא בהגוזל קמא (ב״ק קב.) ובפ״ק דמס׳ ע״ז (דף ז.) אמר בתרי מסכתות אין סדר למשנה והכא סתם בנזיר ופלוגתא בפרק שני דביצה (ס)(דף כג:) ר׳ יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה שכובשת ואין הלכה כסתם[ח] דשמא סתם ואח״כ מחלוקת היא ואין לומר דלר׳ יוחנן אפי׳ סתם ואח״כ מחלוקת הלכה כסתם דהא מסקינן בהחולץ (יבמות מג:) אליבא דר׳ יוחנן דרמי לך לא חש לקימחיה סתם ואח״כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם ותירץ רבינו שמואל מוורדון[ט] דבמחלוקת ואח״כ סתם בחדא מסכת לכ״ע הלכה כסתם כדפריש בפ״ק דמס׳ ע״ז (דף ז.) בהא דפסיק כר״י דכל המשנה ידו על התחתונה פשיטא דמחלוקת ואח״כ סתם הוא אבל בתרי מסכתות[י] כל אמוראי סברי דאין הלכה כסתם ור׳ יוחנן אית ליה דאפי׳ בתרי מסכתות הלכה כסתם או סתם במתני׳ ומחלוקת בברייתא דמסתמא סתם לבסוף[יא] ואין לנו לומר שסתם רבי קודם ושוב חזר ממה שפסק ואמוראי ניגהו אליבא דרבי יוחנן כדאמר באלו טרפות (חולין דף מג.):

הדרן עלך המוציא יין

רש"י

מהו להעלותם אחריו לגג. אם עלה שם לפנות מי חיישינן לטירחא יתירתא או לא: **שדוחה את לא תעשה.** דכתיב (דברים כב) והתעלמת מהם פרט לזקן ואינו לפי כבודו(ח) והכא נמי טלטול דרבנן אלאו דלא תסור(ט) אסמכוה רבנן ובמקום כבוד הבריות נדחה: **משלפניו.** קסמין המוטלין על גבי קרקע ולא אמרינן מוקצין נינהו: **לחצות.** ליטול הבשר שבין השינים ולחצות ביניהן: **מן האבוס.** שהוא מוכן. אלמא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות שפעמים שנראה מבחוץ וגנאי הוא לו: **התם אדם קובע לסעודה.** והיה לו להכין שם מאתמול: **הכא אדם קובע לבה״כ.** בתמיה. פעמים שמוצא אדם שם והולך למקום אחר. בית הכסא לא היה מצוי להם בבתיהן שהיו דרין בבתיהן בעלייה מפני דוחק בתים: **בשדה ניר.** חרישה ראשונה ועומד לזריעה: **משום דוושא.** ובשדה חבירו מפני שדש את נירו ומתקשה (את) החרישה: **משום עשבים.** שמחמת לחלוחית הניר עשבים עולין על הצרור וכשהוא מקנח בו נתלשים: **מותר לקנח.** דאינו מתכוין לתלוש ומותר דהלכה כר״ש(י): **והתולש ממנו.** במתכוין חייב דמקום גידולו הוא (א) אע״פ שהוא צרור ואינו עפר: **שקיל מעילאי.** ממקום גבשושית: **ושדי לתתאי.** למקום גומא ומשוה החרישה והוי תולדה דחורש: **בבית.** שייך בנין וזה שמשוה גומות בנין הרצפה הוא ובשדה מתקן החרישה: **מדריש לקיש.** דאמר מותר לקנח בו ולא אמרינן צרור זה העשבים שעלו מלחלוחית הקרקע הן יונקין וכשמגביהן הרי הוא כעוקרן מגידוליהן: **האי פרפיסא.** עציץ נקוב שזרעו בו. ובתשובת הגאונים מצאתי שעושין חותלות מכפות תמרים וממלאין אותם עפר וזבל בהמה וכ״ב או ט״ו יום לפני ר״ה עושין כל אחד ואחד לשם כל קטן וקטנה שבבית וזורעים לתוכן פול המצרי או קיטנית וקורין לו פורפיסא וצומח ובערב ר״ה נוטל כל אחד שלו ומחזירו סביבות ראשו שבעה פעמים ואומר זה תחת זה וזה חליפתי וזה תמורתי ומשליכו לנהר: **שרי לטלטולי.** ולא אמרינן תולש הוא: **לצורך.** קינוח כבוד הבריות: **חייב משום תולש.** דאינו נהנה שוב מריח הקרקע. ול״נ דהאי(ס) חייב לאו דווקא אלא אסור משום דדמי לתולש דאי חייב ממש קאמר לצורך היכי שרי רבנן איסור כרת וסקילה משום קינוח ודומה לו במסכת סנהדרין (דף פב.) הבא על הכותית חייב משום נשג״ז דלאו מדאורייתא היא אלא מדרבנן: **משום סכנה.** שלא ינתק בו שיני הכרכשתא שהיא תלויה בהן: **משום כשפים.** כדלקמן בשמעתין: **השרת נימין.** שמשיר את השיער מפני שהוא חדוד: **דבר שאין מתכוין הוא.** ושמעינן ליה לר׳ יוחנן דאמר דבר שאינו מתכוין מותר לקמן בשמעתין: **לא מיבעיא בחול.** שאין איסור טלטול בצרורות דאסור לקנח בחרס משום כשפים שהרי יכול לקנח בצרור: **אבל בשבת הואיל ואיכא תורת כלי עליו.** לחתות בו אור או לחשוף מים מגבא(י) אימא שפיר דמי דמוטב שיקנח בו מלטלטל צרור: **קמ״ל.** דלא אי משום סכנה אי משום כשפים: **חופף.** מחליק שערו: **ומפספס.** קרפי״ר: **אבל לא סורק.** במסרק דודאי משיר שיער ומודה ר׳ שמעון בפסיק רישיה ולא ימות אבל חופף ומפספס פעמים שאינו משיר וכשמשיר דבר שאין מתכוין מותר: **מטרוניתא.** נכרית היתה: **אמרה מילתא.** דכשפים ואסרתה לארבא ולא זזה ממקומה: **אמרי אינהו מילתא.** על ידי שם טהרה (ב):

דלא

מסורת הש"ס

א) [לקמן קד: ע״ש וש״נ], ב) ביצה לג. ע״ש תוספתא דביצה פ״ג, ג) לעיל עג: ע״ש, ד) י״ג נימא, ה) [לעיל מו. וש״נ], ו) לעיל נ: נזיר מב., ז) חולין קה:, ח) [ב״מ ל.], ט) [דברים יז], י) [לעיל כב.], כ) [עי׳ לקמן פב.], ל) [וע״ע תוס׳ סוכה לו: ד״ה בשבת שלשה], מ) [שם איתא ר׳ זירא], נ) [עי׳ תוס׳ גיטין ז: ד״ה דילמא], ס) [וע״ע תוס׳ עירובין לג: ד״ה לא תימא וכו׳ תמצא על נכון],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש״י ד״ה והתולש ממנו וכו׳ גידולו הוא (ואע״פ וכו׳ עפר) תא״מ ונ״ב ס״א אינו: (ב) ד״ה אמרי אינהו וכו׳ שם טהרה. נ״ב ובפ׳ כל הבשר בחולין דף קה דחה רש״י פי׳ זה: (ג) תוס׳ ד״ה מהו וכו׳ הא דפריך מהא דאסור ליטול: (ד) בא״ד ולהכי פריך ליה מהא דאסור:

◆

גליון הש"ס

גמ׳ ותנן נזיר חופף. ע׳ פ״ט מ״ו דכלאים בר״ש שם: רש״י ד״ה חייב משום תולש וכו׳. חייב לאו דוקא אלא אסור וכדמשני לעיל דף מ ע״ב מאי חייב מכת מרדות:

◆

לעזי רש"י

קרפי״ר. להפריד (שערות סבוכות), להתיר את הסבך.

◆

רבינו חננאל (המשך)

אפילו בחול אסירי. אי משום עשבים, הא אמר ר״ל מותר לקנח בו. אלא משום דשקיל מן מוליא ושדי בי ניצא, ומיחייב משום דרבה. [נ״א: כיון ששדה היא זו חרישה היא ועפרה מטנף, כשנפנה דוחק עפר ממקום גבוה למקום נמוך וחייב כדרבה דאמר החופר גומא וכו׳]. [אמר ריש לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו בשבת. ואם תלש חייב חטאת]. אמר רב פפי שמע מינה מדר״ל האי פרפיסא שרי לטלטלה בשבת. א) פי׳ פרפיסא, פייס גדול, כהאי דאמרינן אחורן מאי פייס א״ר זירא (קרשינן) [קרשיני] בבלייתא דזרועין עליו זרעונים בשמים וזולתו וצומחין, [והוא עפר דבוק חזק כאבן ופרים ורבים עליו צמחים], ודומה לצרור שעלו בו עשבים. ולשון (פרסי) [פר] דהכא מלשון פרסי כנפי יונה, אף הזרע הצומח עליו נקרא פר, וזהו פרפיסא. וכיון דקא אמר ר״ל מותר לקנח בו, קא שמעת מינה רב פפא דשרי לטלטלה. מתקיף לה רב כהנא אם אמר לצורך יאמרו שלא לצורך, הא קאמר ר״ל מותר לקנח אבל לטלטולי שלא לצורך לא שרי, והלכך לא צריכינן לדרב פפא. אמר אביי האי פרפיסא הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא, היה מונח ע״ג קרקע והניח על גבי יתדות חייב משום תולש, כי כשזורעין אותו עושין לו מקום כמו כן, או כמו שוליים שיושב עליו שיעור שינוח [עליו] ע״ג קרקע, ואפשר שהוא משרש שם ומתחבר לקרקע. וכיון [ה״א: ובזמן] שמניחו ע״ג יתדות, הרי הוא מעבירו ממקום שמתחבר ומתחייב משום תולש. אבל אם זרעו מעיקרא להניחו ע״ג יתדות [והיה מונח שם] בזמן שמניחו על גבי קרקע הרי הכינו במקום שמתחבר לקרקע, ונמצא חייב משום נוטע. [נ״א: ואמר רב פפי כמו צרור. ודחינן צרור לא התירו בו אלא לצורך משום הבריות, אבל פרפיסא שלא לצורך אסירא. ואם הוות יתבא ארעא וזרעים עליה ושקלה מן ארעא ואותבה אסיכי וכו׳, חייב, ומשום תולש, שהגביהה מן הזרעים שעליה ותלאה ביתידות, נמצא שתלש זרעים מן הקרקע. וכן אם מונחת ביתידות והורידה והושיבה בארץ חייב משום נוטע שנמצא שותל ופשוטה היא].

א) עיין ערוך ערך פרפס.